

Rabin Kotel DA-DON

ŽIDOVSTVO. Život, teologija i filozofija

Profil, Zagreb, 2004., 839 str.

Knjiga *Židovstvo. Život, teologija i filozofija* svojim naslovom pokazuje da se radi o svojevrsnom leksikonu judaizma. Autor je glavni rabin Hrvatske Kotel Da-Don, koji je u knjizi iznio dio bogate židovske baštine. Njegova je prvotna nakana bila, kako navodi na str. 20., približiti židovstvo najprije židovskoj zajednici u Hrvatskoj, da bi joj pomogao da poveća poznavanje svoje vjere, da uvidi kako je lijepa predaja predaka, da nauči kako se židovska misao provodi u djelo - te koje su osnovne teme židovske misli. „Bilo je doba kada su se Židovi stidjeli svojeg zasebnog identiteta i vjere, a danas se mnogi stide neznanja o svojem identitetu i podrijetlu.“

Knjiga je, osim toga, namijenjena i nežidovskim susjedima, kako bi im pomogla pri razumijevanju židovske vjere i osobitosti. Autor naglašava da se samo znanjem mogu srušiti pregrade i predrasude koje razdvajaju ljude i koje su „često bile podloga za razorni antisemitizam“.

Sadržaj ovog djela raspoređen je u šest tematskih cjelina. Prva cjelina, *Židovska godina*, obrađuje židovski kalendar: njegov nastanak, naziv, redoslijed i trajanje mjeseci židovske godine, blagdane tijekom židovske godine (*Roš hašana, Jom kipur, Sukot, Šemini aceret i Simhat Tora, Hanuka, Purim, Pesah, Sefirat haOmer, Šavuot*).

Druga cjelina, *Židovski dom*, govori o praktičnim odredbama koje uređuju obiteljski život: slavljenje *šabata*, obredna nečistoća i očišćenje, pokrivanje glave, uloga žene u židovstvu, *kašrut* - propisi o ishrani, *mezuza*, poštovanje prema roditeljima, Davidov štit.

Treća cjelina, *Židovski dan*, govori o praktičnim zapovijedima za svaki dan: *Micve* - Božje naredbe Židovima, *tefila* - molitva, *talit* - molitveni ogrtač, *tefilini*, blagoslovi (nad jelom i pićem, za gledanje, za slušanje, za mirise, za određene okolnosti).

Četvrta cjelina, *Krug života u židovstvu*, govori o obredima koji prate Židova od rođenja do smrti: savez obrezivanja, otkup prvorodjenca, *bar micva* i *bat micva*, židovsko vjenčanje (i rastava braka), smrt u židovstvu (smrt i žalobni običaji, smrt i duša, vrijednost života: eutanazija, pobačaj, samoubojstvo; svetost života i tijela: obdukcija i donacija organa, kremiranje).

Peta cjelina, *Temeljni tekstovi*, daje pregled i izvore književnosti, prava i etike.

Šesta cjelina, *Židovska teologija i filozofija*, opisuje židovsku filozofiju: početke, glavne predstavnike i izvore. Središnji dio ove cjeline posvećen je židovskoj teologiji. Autor obrađuje

okolnosti zapisivanja teoloških načela i nastanak i tumačenje Rambanovih (Moše ben Majmon, Cordoba, 1138. – Egipat, 1204) 13 načela vjere: 1. Postojanje Stvoritelja, 2. Jedinstvo Stvoritelja, 3. Božja bestjelesnost, 4. Stvoritelj je prethodio svemu, 5. Samo se Bogu smije služiti, 6. Prorokovanje, 7. Uzvišenost Mojsijeva prorokovanja, 8. *Tora* je s Neba, 9. Potpunost *Tore*, 10. Bog zna što ljudi čine, 11. Nagrada i kazna, 12. Dolazak Mesije, 13. Uskrснуće mrtvih.

Na kraju ove cjeline govori se o *Tori* i vjeri u odnosu na znanost: podudarnost ili suprotnost.

Bogati pregled glavnih sadržaja židovstva zaokružen je s 4 dodatka: 1. *Košer* životinje i ribe (posebno obrađene ribe našega područja!), 2. Biografske bilješke, 3. Rječnik pojmova iz židovstva i hebrejskih izraza, 4. Hebrejsko pismo.

Pojmovno kazalo, popis citirane literature i tablice za transliteraciju i transkripciju hebrejskih tekstova, uvelike pomažu u boljem snalaženju u ovom opsežnom djelu.

Pri obradi pojedinih sadržaja autor najprije donosi svetopisamski izvor na kojem se temelji taj sadržaj, zatim razrađuje kasnija tumačenja i kako to izgleda u današnjoj praksi. Uočljivo je da sve piše iz perspektive Židova vjernika, koji svoje oduševljenje za *Toru* i otačke predaje želi prenijeti na današnje članove svoga naroda.

Knjiga *Židovstvo. Život, teologija i filozofija* bez sumnje je najznačajnije

djelo na hrvatskom jeziku koje predstavlja židovstvo. Glavna mu je odlika što je autor Židov, rabin – kvalificirana osoba, koja na najkompetentniji način može govoriti o vjeri kojoj služi, i o načinima na koje se ona treba očitovati u životu. Osim što je to velika pomoć židovskoj zajednici u Hrvatskoj, ova će knjiga pomoći, kako kaže sam autor, i „nežidovskim susjedima“ da bolje razumiju židovsku vjeru.

Za kršćane će ova knjiga predstavljati bogatu riznicu opisa mnogih sadržaja, propisa, običaja koji se spominju u Bibliji, a o kojima danas ne znamo dovoljno. Uvijek je potrebno voditi računa da tu Židovi sami predstavljaju svoju bogatu baštinu, koja je ugrađena i u temelje kršćanstva. Posebnu pažnju kršćanskih čitatelja privući će oni sadržaji o kojima Židovi i kršćani imaju drukčije mišljenje: npr. govor o dolasku Mesije.

Kršćanima će židovsko gledanje na dolazak Mesije dati ključ za razumijevanje zašto se oko Isusova mesijanstva toliko razilazimo. Židovi vjeruju da Mesija ima nekoliko zadaća, koje su navedene u biblijskim proročanstvima – u koje se Isus ne uklapa. Na str. 668-669 citiran je Rambam: „Ali Isus iz Nazareta, koji se činio kao da je Mesija i kojega je ubio sud – o njemu je već prorokovao Daniel, kako je rečeno: *...i ljudi bezakonja iz tvoga naroda dići će se da bi postavili viziju, ali neće uspjeti.* (Daniel 11,14). Ima li većeg neuspjeha od ovog: svi proroci govorili su da je Mesija spasitelj Izraelov i da će ga izbaviti i sakupiti pro-

gnane i učvrstiti njihove zapovijedi. A ovo je prouzročilo da Izrael gine pod mačem i da se njegov ostatak raštrka i da ga ponize i da promijene Toru, te je navelo većinu svijeta da služi drugome bogu, a ne Vječnome. No čovjek nema snage proniknuti u namjeru Tvorca svijeta, jer naši putovi nisu njegovi putovi, a naše misli nisu njegove misli. I sve ono u vezi Isusa iz Nazareta i onoga Išmaelca (Muhameda), koji se digao nakon njega, nije drugo doli služenje Vječnome, kako je rečeno: *Jer tada ću se obratiti narodi- ma jasnim govorom, da svi zazovu ime Vječnoga, da mu služe kao jedan.* (Sefanija 3,9)...“

„Ovu postavku, koja u drugim vjere- ma vidi pripremu puta za Mesijin do- lazak, zastupa i rabi Jehuda Halevi: ‘Svaka vjera koja je nastala nakon ove, židovstva, bitno je drukčija od nje, iako je, na prvi pogled, iz nje izra- sla. Te vjere su dakle samo priprema i napredovanje k željenome Mesiji, koji je plod židovstva. Na kraju vremena, kad ga priznaju, bit će oni njegovi plo- dovi, a drvo će biti jedno. Tada će cije-

niti korijen, kojega su ranije prezira- li’“ (str. 669).

Pitanje uskrsnuća prikazano je u po- sljednem odsjeku: 13. teološko nače- lo. Opet je citiran Rambam. Bilo bi zanimljivo vidjeti kako današnji židovski teolozi govore o tom pitanju, jer je od 12/13. stoljeća prošlo dosta vremena.

Djelo ne zaobilazi niti pitanje antise- mitizma kroz povijest, za što su kršća- ni navedeni kao glavni krivci (usp. str. 193-196, gdje se posebno govori o optužbama Židova za obredna umor- stva!). Veoma je pozitivno prikazan današnji stav Crkve prema Židovima i prema državi Izrael (str. 196-199).

Knjiga *Židovstvo. Život, teologija i filozofija* predstavlja korak dalje u boljem upoznavanju židovstva. Ono što su započele J. Koš (*Alef bet židov- stva*) i J. Domaš-Nalbantić (*Šabat Ša- lom*) nastavljeno je ovom knjigom na najbolji mogući način. Nadamo se da će nas autor, kako je to obećao na str. 23, obdariti nastavkom ...

Marko Tomić